

МАКЕєВА. - Київ: ЗНАННЯ, КОО, 2008. - 566 С. - (ВИЩА ОСВІТА ХХІ СТОЛІТТЯ

10. Тавадова А.В. Между Джоном Стюартом Миллем и Алексисом де Токвилем: две концепции свободы. Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. 2016;22(2):38-61
11. Токвиль А. де. Демократия в Америке / пер. с фр., пре-дисл. Г. Дж. Ласки. М., 1992.
12. Токвиль А. де. Старый порядок и революция / пер. с фр. Л. Н. Ефимова. СПб., 2008.
13. Фененко А.В. Аристократический консерватизм Алексиса де Токвиля и его влияние на политическую теорию «правых» // Commentarii de Historia. 2000, №4.
14. Ширханян С. С. ПРОБЛЕМА СООТНОШЕНИЯ СВОБОДЫ И РАВЕНСТВА В ПОЛИТИЧЕСКОЙ ТЕОРИИ А. ДЕ ТОКВИЛЯ // Известия Саратовского университета. Новая серия. Серия: Социология. Политология. 2016. Т. 16, вып. 4. С. 482
15. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://pravo.hse.ru/constlaw/constitutionalists/tocqueville>
16. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.epwr.ru/quotauthor/356/>
17. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://uamoderna.com/blog/oleksi-musiezdov/aleksis-de-tokvil>
18. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/osnovnye-idei-i-vzglyady-aleksisa-de-tokvilya>
19. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.cultin.ru/books-demokratiya-v-amerike>

Кадієвська І. А. – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії, політології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури

УДК: 141.7

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ ЯК ЄДНОСТІ БАГАТОМАНІТТЯ

В статті проаналізована сутність глобалізаційних процесів в сучасній культурі. Глобалізація культури розуміється як єдність багатоманіття, плюралізм культурних форм в межах єдиного універсального культурного простору.

В статтє проаналізована суцність процесов глобалізації в сучасній культурі. Глобалізація культури розуміється як єдинство многообразия, плюралізм культурних форм в пределах єдиного універсального культурного пространства.

In paper the essence of processes of globalization in modern crop is parsed. Globalization of crop is fathomed as unity of diversity, pluralism of cultural forms within the limits of uniform universal cultural space.

Науково-технічна, інформаційна революції та глобалізація світових процесів визначили подальшу схему світового розвитку. Сучасна епоха соціокультурної трансформації підводить нас до необхідності дослідження освітнього феномена в умовах глобалізації культури.

Пошуки філософів переплітаються з ідеями соціологів та істориків стосовно розвитку процесів глобалізації в сучасній культурі. Аналізуючи соціальні сили, які “відтворюються та усвідомлюють себе в глобальному масштабі”, науковцями пропонується п’ять проектів світового співтовариства:

- західний, чи ліберально-ринковий (умовно світ за зразком Заходу); гегемон – прозахідні світові організації та інтелігенція за підтримки транснаціональних та міждержавних сил;
- плюралістичний мультикультурний світ; гегемон – світова гуманітарна інтелігенція, яка підтримується міждержавними силами та релігією;
- світ рівнозначних держав; гегемон – міждержавні об’єднання за підтримки частини світових організацій та релігії;
- світ через домінування локального; гегемон – фундаментальні течії східних релігій (наприклад, іслам) за підтримки міждержавних сил.
- світ без пригнічення та нерівності – частина гуманітарної інтелігенції за підтримки релігії

[1:142].

Ідеї глобалізації подекуди суперечать між собою. Серед них можна виділити: західну (ліберально-ринкову); фундаменталістську та гуманітарну.

Якщо ми звернемося до концепцій західних політологів та соціологів, то побачимо, що в них приховані подібні ідеї. І це не дивно: сьогодні саме вони визначають розвиток діалогу культур.

В 90-ті роки з'явилась концепція антиглобалізму. Діалог культур колись починався з подолання етнічного сепаратизму, а сьогодні ця ідея знову актуалізувалась як відповідь на "культурний імперіалізм" вестернізації.

Теорії соціологів, політологів та філософів свідчать про намагання різних соціальних сил контролювати глобалізаційні процеси.

Одною з важливих ознак "епохи постмодерну" є прискорення темпів суспільної динаміки. В цьому процесі виникають проблеми, серед яких - ентропія традиційної ціннісної системи, яка тривалий час забезпечувала стабільний суспільний розвиток. Аксиологічна дифузія супроводжується втратою багатьох цінностей та підвищує ступінь їх рухливості.

Сьогодні спостерігається злиття тенденцій персоналізації та деперсоналізації. З однієї сторони в історії переважають принципи гуманізму, а з іншої – зростає уніфікація особистості та культури в цілому. Такі процеси, як руйнація універсалізму, деіндивідуалізація культури та стандартизація людини свідчать про інверсію зовнішнього та глобального в суспільній свідомості. Вони дозволяють маніпулювати суспільною свідомістю. Саме в цьому і проявляється зміна культурної парадигми в епоху глобалізації.

Вплив СМІ на суб'єкти культури в епоху глобалізації представлений в двох відомих теоріях:

- теорія А. С. Драккера про інформаційний відбір в процесі еволюції культури, згідно з якою "еволюція глобальної культурної системи є інтегральним результатом відбору інформації" [2:15];

- психологічна теорія видатного вченого А. Н. Леонтьєва, в якій значення об'єктивних обставин прямо не співпадає з розумінням їх змісту [3:116];

Глобалізація культури впливає на структурні елементи самосвідомості кожної людини. Це, перш за все, менталітет особистості та суспільна психологія. Культура самосвідомості міцно пов'язана з проблемою духовної ідентичності особистості та суспільства, з механізмами відбору та селекції найкращих зразків діяльності в різних сферах.

Культура інформаційного відбору особистості – це здатність до самокорекції поведінки, яка передбачає гармонію самосвідомості та соціальної реальності, раціональне дотримання загальних моральних та правових норм як обов'язкова умова самовизначення особистості.

Інформаційна революція, процеси формування інформаційного суспільства загострили проблему взаємодії інформації та культури. У цьому контексті Л.В. Скворцов відзначав, що "культура стає менталітетом інформаційного поля: вона виходить за межі свого етнічного, національного, соціального середовища та опиняється в універсальному інформаційному середовищі. Критерій ефективності інформації розуміється як ступінь його впливу [4:35-38].

В концепції метачасу культури, що була висунута відомим українським філософом С.Б. Кримським, зазначалось, що одновимірні уявлення історичного процесу визначаються акцентуванням уваги на історичних подіях [5:32].

Раціональне розуміння символічних цінностей в історії стає очевидним, вважає С. Б. Кримський, якщо розглядати історичний процес в його предметному вираженні через культуру та цивілізацію.

Таким чином, сутність глобалізаційних процесів в сучасній культурі виражається в трансформації всіх сфер суспільного буття, перетвореннях, які відбуваються в усіх сферах діяльності. Взаємодія цих компонентів відбувається на даному етапі глобалізації на економічній основі. Саме через економіку випереджальний розвиток науково-технічного прогресу негативно впливає на прогрес цивілізаційний.

В результаті взаємодії науково-технічного та цивілізаційного компонентів виникає третій стрижневий компонент – метаісторія, що розвивається в метачасі культури.

В сучасних умовах розвитку культури модернізму та постмодернізму зміст освіти залежить від тих уявлень, потреб та ідеалів, які існують в соціокультурному просторі та розрахований на підтримання традицій. Освіта відображає рівень розвитку суспільства, сукупність його інтересів та потреб. Вони втілюються в конкретній особистості, яка є типовим представником соціуму. Освіта має формувати людину, яка здатна стати виразником інтересів свого суспільства.

В результаті науково-технічної та інформаційної революції були створені величезні можливості

для культурного зростання, але вони практично не використовуються задля культурного та духовного удосконалення особистості. Як відмічав І. Гобозов, „ніколи людство ще не мало таких можливостей для збагачення культури. Дослідник далі зазначав, що за цих умов загальний інтелектуальний рівень занепадає” [6:84-85].

Ще на початку ХХ ст. В. Віндельбанд аналізував причини втрати традиційного світу. ”Ми втратили щасливу тотожність індивідуальної та загальної освіченості, коли особистість не здатна внутрішньо охопити всю культуру свого часу та виступити її представником” [7:134].

Глобалізація освіти, яка у якості основних принципів виділяє універсальність та цілісність, створює гарні умови для синтезу різних аспектів гармонійного розвитку особистості. Інше питання, наскільки ефективно ці можливості використовуються на даному етапі розвитку.

В.І. Вернадський був впевнений в тому, що вища освіта повинна бути обумовлена демократизацією суспільного життя. На його думку “науковій установі властиво безперервно розвиватись та поновлюватись, переходячи до більш високого рівня організації” [8:28].

В сучасному світі спостерігається пришвидшення розвитку вищої освіти, усвідомлення її життєво важливої ролі в економічному та соціальному розвитку. Практично в усіх країнах світу вища освіта переживає період радикальних реформ, пов’язаних з переходом до інноваційних технологій глобалізації освіти.

Сьогодні визначення глобалізації освіти в науковій літературі відсутнє. Більшість дослідників звертають увагу на функціональний аспект цього процесу, його наслідки. В сучасному світі створюється таке єдине ціле, де будь-яка локальна подія впливає на всі аспекти буття. Ці процеси і є “феноменом глобалізації” [9:6].

Розглядаючи питання освіти в контексті глобалізації мова йде про вплив глобалізації на розвиток вищої освіти та про роль вищої освіти в цьому процесі. Глобалізація – невід’ємне від нових парадигм виробництво знання, підкреслював П. Скотт [10:3-8].

Глобалізація, як вважають деякі західні експерти, є фундаментальним викликом, з яким зіткнувся університет за довгу історію свого існування. Дослідники підкреслюють, що серед різних сфер глобалізації (економічної, культурної, політичної та соціальної) найбільш помітною є економічна глобалізація. З іншого боку, глобальна раціоналізація пов’язана з економічними та політичними імперативами, підкреслює ідею унітарної культурної системи. Так, країни Європи об’єднали власні системи освіти в єдиному європейському освітньому просторі. Перетворення вищої освіти в масову можна назвати однією з важливих подій минулого століття.

Поступово академічна функція освіти стає вторинною, на перший план виходять ринкові імперативи. Таким чином, через глобалізацію практика ринку була запроваджена в університети. А це призвело до серйозних наслідків. Викладачі залишились практично відстороненими від процесів прийняття рішень, збільшилось наукове навантаження [11:27].

Глобалізація впливає на освіту і через поширення її міжнародної складової. Дослідники з проблем освіти намагаються розрізнити поняття “глобалізація” та “інтернаціоналізація” освіти. Керівники вищих навчальних закладів, по суті справи, не бачать між цими поняттями принципових відмінностей, на їх думку, глобалізація, інтернаціоналізація, розвиток міжнародної транснаціональної освіти – це практично одне і те ж саме, Потрібно наголосити на існуванні різниці між цими поняттями. Глобалізація освіти - це вищий ступінь її інтернаціоналізації [12:15]. Глобалізація освіти супроводжується тенденцією інтернаціоналізації із збільшенням міжнародної складової. Під впливом глобалізації економіки та розвитку глобальних інформаційних мереж глобалізується і вища освіта.

Інноваційні тенденції модернізації та нові завдання вищої освіти вказують на необхідність переосмислення її ролі та місця. Відчувається нагальна необхідність створення нових підходів та визначення сучасних пріоритетів розвитку.

Аналіз існуючого досвіду свідчить про необхідність врахування пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти, серед яких можна виділити:

- нові виробничі технології;
- електроніка та інформаційні технології;
- біотехнологія (технологія живих систем).

За останні роки в системі вищої освіти України відповідно до концепції інформатизації вищої освіти було проведено багато роботи.

Реформування та модернізація вищої освіти пов’язані з глибоким поновленням її змісту. Існуючі навчальні програми та плани в вузі, не дивлячись на їх постійне корегування, в цілому не враховують загальнокультурного та професійного розвитку особистості майбутніх фахівців.

Адекватне реформування вищої освіти не можливе без інформатизації. Прямим наслідком інтенсифікації інформаційних процесів є прискорення темпів розвитку людського потенціалу, підвищення рівня освіченості та інформованості людей.

В інформаційному суспільстві знання стають головним фактором суспільного життя. Л. Рейман виділяє наступні риси інформаційного суспільства:

- пріоритетне значення інформації порівняно з іншими ресурсами;
- домінування інформаційного сектора серед загального об'єма ВВП;
- культивування цінності економії часу за рахунок використання нових телекомунікаційних та комп'ютерних технологій;
- інформація, знання та кваліфікація суб'єкта стають головними факторами влади та управління [13:5];

З точки зору В. Уханова, соціальна значущість інформації обумовлена наступними причинами:

- зростання інформаційних потреб людей в результаті ускладнення суспільного життя;
- перетворення інформації на економічну категорію;
- володіння інформаційним ресурсом призводить до структурних перетворень в суспільстві;
- різко зросли технологічні можливості отримання, збереження та передачі інформації;
- нові технології призводять до стрімкого прискорення темпів економічної, соціально-політичної та культурної еволюції суспільства [14:14-15].

Однією з цікавих концепцій інноваційної модернізації та глобалізації вищої освіти в епоху інформаційного суспільства виступає концепція японського філософа Є. Масуди, який намагався досягнути майбутню еволюцію соціуму з точки зору інформатизації [15:233].

В сучасних умовах поглиблення процесів глобалізації освіти та культури особистість має вірно обрати власну ціннісну орієнтацію, а для цього необхідна інформаційна культура. Тому необхідно готувати студентів з урахуванням цього.

Сучасна інформатизація освіти носить системний характер та потребує відповідного наукового забезпечення. В період переходу до глобального інформаційного суспільства саме інформація виступає у якості головного фактору глобалізації освіти.

В процесі самовизначення Україні доведеться досягнути позитивні та негативні аспекти соціокультурної глобалізації. Нам доведеться інтегруватись до світового економічного простору.

Важливою умовою постіндустріальної трансформації виступає поглиблення інституційних перетворень, пов'язаних із створенням соціально орієнтованої ринкової економіки та розвитком демократії.

В умовах глобалізації Україні життєво необхідно не залишатись на периферії цього процесу. Але така небезпека є. Деякі дослідники процесів глобалізації та глобалізму як ідеології констатують, що останнім часом західний світ активно зосереджується на власних інтересах.

Фундаментальним протиріччям нашої епохи є протистояння ліберальних цивілізаційних стандартів та цінностей національної культурно-релігійної ідентичності.

Якщо в нас ліберальна ідея є основою моделі соціального розвитку країни, то їй відповідно до ліберального принципу стримання залишається протиставити в сферах освіти та виховання традиційні для України цінності.

І тому питання про те, якими повинні бути законодавство, культура, освіта, соціальні відносини, суспільна мораль, пов'язані з проблемою збереження національної цивілізації в XXI столітті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чешков М. А. Развивающийся мир и посттоталитарная Россия. - М: Наука, 1994. - С.142.
2. Дриккер А. С. Эволюция культуры: информационный отбор. - СПб., 2002. - С.15.
3. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. - М., 2004. - С. 116.
4. Скворцов Л. В. Информационная культура и цельное знание. - М., 2001. - С. 35 – 38.
5. Крымский С. Б. Метаисторические ракурсы философии истории // Вопросы философии. - 2001. - №6. - С. 32.
6. Гобозов И. А. Кризис современной эпохи и философия постмодернизма // Философия и общество. - 2000. - №2. - С.84 – 85.
7. Виндельбанд В. Избранное. Дух и история. - М., 1995. - С.134.
8. Бастракова М.С. Организационные уроки Вернадского // Природа. - 1988. - №2. - С.28.
9. Чешко М.А. Глобальное видение и новая наука. - М., 1988. - С. 6
10. Скотт П. Глобализация и университет // Alma Mater. - 2000. - №4. С.3-8.

11. Зарецкая С. Л. Международная составляющая современного высшего образования // Глобализация и образование. – М., 2001. – С. 27.
12. Глобализация и образование. – М., 2001. – С.15.
13. Рейман Л. Д. Информационное общество и роль телекоммуникаций в его становлении // Вопросы философии. – 2001. - №3. – С.5.
14. Уханов В. А. Человек в информационно-техническом мире. – Хабаровск. 1999. – С.14 – 15.
15. Масуда Е. Информационное общество как информационное общество. – М., 1997. – С.233.

Мысык И.Г. – кандидат философских наук, доцент кафедры философии и социологии Южноукраинского государственного педагогического университета им. К.Д.Ушинского

УДК: 115+401

РЕСУРСЫ КОГНИТИВИЗМА В КОНТЕКСТЕ ПРОБЛЕМЫ ЛИНГВИСТИЧЕСКОГО ВРЕМЕНИ

В статье дана характеристика когнитивного подхода в общенаучном и лингвистическом исследовательском пространстве. Обозначены возможности применения методов когнитивной лингвистики в границах проблем лингвистического времени.

У статті дана характеристика когнітивного підходу в загальнонауковому і лінгвістичному дослідницькому просторі. Позначені можливості застосування методів когнітивної лінгвістики у межах проблем лінгвістичного часу.

In the article the characteristic of cognitive approach in general scientific and linguistic studies is given. The possibilities of applying the methods of cognitive linguistics in the range of the problems of the linguistic time are designated

Понять высказывание, усвоить информацию — привычные установки познания. Однако внутренние механизмы обработки того, что становится знанием, скрыты. Современный когнитивный подход, направленный на изучение ментальных структур репрезентации информации, позволил вести междисциплинарные исследования, открывающие перспективы «человеко-ориентированного» видения познавательных процессов. Цель данной статьи — представить сферу интересов когнитивной лингвистики и выявить ее методологические ресурсы в контексте исследования проблем лингвистического времени. Задачи: обозначить общекогнитивную область исследований, затем показать специфику когнитивной проблематики в лингвистике и возможности исследования в ее границах проблем лингвистического времени.

Когнитивизм в широком смысле как общенаучный подход (решение традиционных специальнонаучных и междисциплинарных проблем методами, учитывающими когнитивные аспекты, в которые включаются процессы восприятия, мышления, познания, понимания и объяснения) объединяет философские, психологические, лингвистические, антропологические, литературоведческие, социологические, нейрофизиологические исследования, а также исследования в области искусственного интеллекта и др. Когнитивные изыскания разноплановы и направлены на изучение процессов переработки информации, систем, обеспечивающих когнитивную деятельность, механизмов формирования значения, связанных с познавательной деятельностью человека, а также на анализ собственно сознания в ракурсе ментальных механизмов. При этом каждая когнитивная наука разрабатывает свою, частную тематику. Бурное развитие когнитивного знания начинается в 50-е г. прошлого столетия, когда интересы ученых сконцентрировались на проблемах приобретения, преобразования, представления и воспроизводства информации. В 1960 г. американские профессора Дж. Бруннер и Дж. Миллер организуют в Гарвардском университете первый центр когнитивных исследований.

Развитие кибернетики, теории связи, теории информации обусловило создание общей когнитивной методологии, используемой в различных предметных контекстах. Методология когнитивных наук опирается на информационный подход, связанный, как известно, с разработками в